Washington'ın Yeni Kodları: Avrupa İçin Medeniyet Silinmesi, Türkiye İçin Fırsat

Giriş

4 Aralık'ta yayınlanan 2025 Ulusal Güvenlik Stratejisi, Washington bürokrasisinin rutin bir raporu olmanın ötesinde Amerikan dış politikasının fabrika ayarlarına döndürüldüğü küresel bir manifesto niteliğinde. Belge, Donald Trump'ı "Barış Başkanı" sıfatıyla selamlarken, ABD'yi geleneksel "realist" veya "idealist" kalıpların ötesine taşıyan, tamamen sonuç odaklı ve neredeyse ideolojisiz bir aktör olarak tanımlıyor. Ancak bu vizyon değişikliğinde Avrupa'nın rolü derin bir şekilde sorgulanıyor. Belge, müttefiki Avrupa'yı "medeniyet silinmesi" tehlikesiyle yüzleşmeye çağırıyor ve Transatlantik ilişkilerde "değer ortaklığı" yerine "yük paylaşımı"nı dayatıyor. Kısacası bu yeni belge, Batı ittifakı içinde tarihi bir hesaplaşmanın ipuçlarını ortaya koyuyor. Daha da ilginci, Washington'ın bugün "yeni doktrin" olarak sunduğu bu otonom ve işlemci yaklaşım, aslında Türkiye'nin son yıllarda izlediği ve Batı tarafından eleştirilen politikasının küresel bir teyidi niteliğinde.

Liberal Uluslararası Düzen Rüyasından Uyanış mı?

Trump'ın imzasını taşıyan bu belge uluslararası liberal düzen açısından bir bakıma bir günah çıkarma seansı olarak okunabilir. Belge, son otuz yılın Amerikan stratejilerini tam bir tüccar gerçekçiliğiyle "dilek listeleri" ve "belirsiz basmakalıp sözler" olarak aşağılayarak fikirlerini kurguluyor. Bu satırlar, neoliberal kurumsalcı yaklaşımın tüm temel değerlerini sarsan nitelikte. Trump yönetimi, Clinton'dan Obama'ya ve oradan Biden'a uzanan o "uluslararası kurumlar ve serbest ticaret yoluyla dünyayı dönüştürme" hayalini sert bir şekilde elinin tersiyle itiyor. Metindeki şu ifade, Amerikan dış politikasındaki makas değişiminin en net kanıtı: *"Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, Amerikan dış politika elitleri, tüm dünyada kalıcı Amerikan hakimiyetinin ülkemizin çıkarına olduğuna kendilerini inandırdılar."*

Ancak belge hemen ardından, bu "elitist sanrıya" neorealist bir uyanış çağrısı yapıyor ve ABD'nin rolünü *Büyük Güç Yönetimi* prensipleriyle yeniden tanımlıyor. Belge, ABD'nin kendi küresel hakimiyet iddiasını "kötü kaderli bir kavram" olarak reddederken, devamında "başka hiçbir ulusun da çıkarlarımızı tehdit edecek kadar baskın hale gelmesine izin verilemeyeceğini" vurguluyor. Yani Washington, *dünya polisi* rozetini çıkarıp, yerine *küresel dengeleyici* şapkasını takıyor.

Bu stratejik geri çekilmenin felsefi temeli ise Amerikan kurucu babalarının ruhuna yapılan bir atıfta gizli: *Müdahalecilik Karşıtlığına Yatkınlık*. Belge, Bağımsızlık Bildirgesi'ne referansla, her ulusun "ayrı ve eşit bir konuma" sahip olduğunu hatırlatıyor. Bu, özellikle Demokrat yönetimlerin "insani müdahale" veya "ulus inşası" adı altında aşındırdığı egemenlik ilkesine sert bir dönüşü simgeliyor.

Daha da önemlisi belge, Batı'nın onyıllardır IMF, Dünya Bankası veya ikili ilişkilerde kullandığı *şartlılık* ilkesini de neredeyse tarihe gömüyor. Metindeki *"Dünya uluslarına, kendi geleneklerinden ve tarihlerinden büyük ölçüde farklılaşan demokratik veya sosyal değişimleri dayatmadan, iyi ve barışçıl ticari ilişkiler arıyoruz"* ifadesi, Amerikan dış politikasındaki dış yardım mantığındaki dönüşümü gösteren önemli bir ifadedir. Bu ifadeyi aynı zamanda bir itiraf olarak da okumak gerekir: Trump yönetimi, ABD'nin küresel düzendeki liberal makyajını siliyor ve makyajın altındaki çıplak güç mekanizmasını dürüstçe ortaya koyuyor. "Demokrasi ihracı"nın terk edilmesi, bu değerlerin Washington için hiçbir zaman bir amaç olmadığını, sadece Amerikan gücünü yaymak için kullanılan maliyetli bir araç olduğunu kanıtlıyor.

Hibrit Bir Doktrin Arayışı

2025 Ulusal Güvenlik Stratejisi, Trump yönetiminin dış politika anlayışını tanımlarken geleneksel Uluslararası İlişkiler yaklaşımlarının sınırlarını aşmaya çalışan, hibrit bir çerçeve çiziyor. Belge, yönetimin yaklaşımını şu dikkat çekici ifadelerle detaylandırıyor:

"Başkan Trump'ın dış politikası 'pragmatist' olmadan pragmatik, 'realist' olmadan gerçekçi, 'idealist' olmadan ilkeli, 'şahin' olmadan kaslı ve 'güvercin' olmadan itidallidir."

Bu tanımlama, yönetimin kendisini "realizm" veya "idealizm" gibi yerleşik akademik ve siyasi kalıplarla sınırlamak istemediğini ve aksine konjonktüre göre şekillenen daha esnek bir hareket alanı talep ettiğini gösteriyor. Metin, bu yaklaşımı *sui generis* bir liderlik tarzı olarak kodluyor. Strateji belgesi, bu yaklaşımın temel dayanağını ise şu şekilde açıklıyor: *"Geleneksel siyasi ideolojiye dayanmaz. Her şeyden önce Amerika için neyin işe yaradığıyla motive olur; yani iki kelimeyle: Önce Amerika."*

Bu ifadeler, Amerikan dış politikasının evrensel değerler veya ittifak teorileri yerine tamamen somut çıktılara ve ulusal çıkarların maksimizasyonuna odaklanan sonuç odaklı bir pragmatizme evrildiğini resmi olarak belgeliyor. Yönetim, herhangi bir doktrinin kısıtlayıcılığına girmektense, ulusal menfaatin gerektirdiği durumlarda farklı araçları kullanabilme serbestisini bir stratejik tercih olarak benimsediğini ifade ediyor.

Westphalian Egemenliğin ve Klasik Devletin Geri Dönüşü mü?

Strateji belgesi, Amerika'nın hem devasa bir refah devletini hem de devasa bir askeri-diplomatik kompleksi aynı anda finanse etme yeteneğinin aşırı abartıldığı itirafını da yapıyor. Trump yönetimi, küreselleşme ve serbest ticaret üzerine oynanan bahislerin, Amerikan gücünün asıl kaynağı olan orta sınıfı ve sanayi tabanının içini boşalttığının tespitini yapıyor.

Belgenin en çarpıcı yanı, "güçlü devlet" imajını sadece askeri değil topyekün bir iç kalkınma projesi olarak kurgulaması. Belge uluslararası krizlere dönüştürücü çözüm aramayı değil sınırlar üzerinde tam kontrol sağlamayı, dünyanın en sağlam sanayi tabanını kurmayı, enerji sektörünü domine etmeyi ve en ilginç Amerikan ruhsal ve kültürel sağlığını restore etmeyi birincil güvenlik önceliği sayıyor.

Nihayetinde belge, uluslararası kurumları, "bireysel devlet egemenliğini ortadan kaldırmayı amaçlayan bir ulus-aşırılık" (transnationalism) aracı olarak damgalayarak, Westphalia düzenine geri dönüş idealini ortaya koyuyor. Bu belge, dünyanın temel siyasi biriminin ulus-devlet olduğunu ve öyle kalacağını ilan ederek tüm ulusların kendi çıkarlarını öncelemesinin sadece pragmatik değil, aynı zamanda "doğal ve adil" olduğunu savunuyor.

Transatlantik'te Kimlik Krizi ve Avrupa'ya Medeniyet Çağrısı

Strateji belgesinin Batı içi fay hatlarını en çok tetikleyecek boyutu, Avrupa'ya bakışta yatıyor. Trump yönetimi, kıtadaki müttefiklerini sadece ekonomik durgunlukla değil, yaşadıkları varoluşsal "medeniyet silinmesi" tehlikesiyle yüzleşmemekle suçluyor. Metin, Avrupa Birliği'nin "düzenleyici boğulma" yaratan bürokrasisini ve kıtayı dönüştüren göç politikalarını, Avrupa'yı "20 yıl içinde tanınmaz hale getirecek" tehditler olarak tanımlıyor.

Ancak belgedeki uyarılar sadece ekonomik veya kültürel eleştirilerle sınırlı değil. Belge doğrudan müttefiklik ilişkisinin temelini sarsacak bir tehdit de içeriyor. Trump yönetimi, kontrolsüz göç nedeniyle bazı NATO müttefiklerinin yakında "çoğunluğu Avrupalı olmayan" nüfuslara sahip olacağını açıkça ifade ediyor: "Böyle bir durumda, bu ülkelerin ABD ile ittifaklarına, NATO'nun kurucularıyla aynı gözle bakıp bakmayacakları meçhuldür." Yani Washington, NATO üyeliğinin devamlılığını, zımnen de olsa, Avrupa'nın "demografik ve kültürel yapısını korumasına" bağlayan kültürel bir şartlılık ortaya koyuyor.

Buradaki mesaj açık: Washington, Brüksel'den sadece daha fazla para harcamasını değil "yeniden

Avrupalı olmasını" talep ediyor. Belge, bu talebi karşılamayan mevcut Avrupa hükümetlerini de "istikrarsız azınlık hükümetleri" olarak damgalayarak meşruiyetlerini sorgulamaya açıyor. Metne göre, Avrupa halklarının çoğu barış isterken, bu "halktan kopuk" liderler kıtayı savaşa sürüklüyor. Bu tespit, Washington'ın Avrupa'daki merkez siyaseti by-pass edip, doğrudan oradaki "halk"a (ve yükselen sağa) oynayan bir rejim değişikliği çağrısı olarak okunabilir.

Ukrayna Savaşı konusunda ise Avrupa başkentlerine sert bir tespit var: Belge, Avrupalı liderleri savaş hakkında "gerçekçi olmayan beklentilere" sahip olmakla itham ediyor. Almanya gibi ülkelerin, Rusya'dan alamadıkları enerjiyi telafi etmek için Çin'e bağımlılıklarını artırmaları (örneğin Alman kimya devlerinin Çin yatırımları), "sapkın bir etki" olarak nitelendiriliyor.

Washington'ın bu medeniyet dersi verme niyetine karşı Avrupa cephesinden yükselen siyasi öfkeyi en net özetleyen çıkış ise Berlin'den geldi. *Deutsche Welle*'nin aktardığına göre; Almanya Dışişleri Bakanı Johann Wadephul, belgedeki suçlamaları "kabul edilemez" bularak reddetti ve "Avrupa'nın kimsenin tavsiyesine ihtiyacı yoktur" diyerek, Washington'ın "abilik" tonuna diplomatik nezaketi zorlayan bir set çekti. Ancak Washington'ın yeni doktrini karşısında Berlin'in verdiği bu sert tepki, aslında sadece diplomatik bir restleşme değildir. Avrupa'nın kendi güvenliğini ABD'siz sağlama konusundaki hazırlıksız olma durumunun ve değişen konjonktür karşısında duyduğu derin stratejik endişenin de bir dışavurumudur.

Bu siyasi gerilimin stratejik ve entelektüel boyutu da en az Wadephul'un çıkışı kadar derin. Avrupa cephesindeki tepki ile Washington'ın yeni vizyonu arasındaki makasın ne kadar açıldığını görmek için, Nathalie Tocci'nin *Foreign Policy*'deki analizine bakmak yeterli. Tocci, Trump'ın barış girişimlerini Avrupa için "varoluşsal bir tehdit" olarak nitelendirip, Avrupa'nın Rusya'yı mağlup etme hedefine kilitlenmesi gerektiğini savunuyor. Trump yönetimi ise açıkça bu *savaş makinesi* ısrarını, Avrupa'yı kendi iç krizlerine hapseden bir "stratejik körlük" olarak nitelendiriyor.

Belgede aşikar olan uyuşmazlığının bir diğer boyutu da değerler tartışmasında yatıyor. Gesine Weber, *Global Policy Journal*'daki analizinde, Trump'ın işlemci zihniyetine karşı Avrupa'nın ontolojik duruşunu şöyle özetlemişti: "Değerler ve çıkarlar zıt kutuplar değildir; iç içe geçmiştir. AB için bireysel özgürlükleri ve hukukun üstünlüğünü korumak ahlaki bir şımarıklık değil, temel bir stratejik çıkardır." Belgede görüldüğü gibi Washington değer ihracını bir yük olarak görüp terk ederken Avrupa başkentlerinin değerleri bizzat "çıkarın kendisi" olarak savunması, Transatlantik hattındaki frekans kaybının sadece taktiksel değil, ontolojik olduğunu tüm gerçekliğiyle ortaya koyuyor.

Nihayetinde ABD, "… tüm dünya düzenini sırtında taşıdığı günlerin sona erdiğini" ilan ederek, müttefiklerine Lahey Taahhüdü ile GSYİH'lerinin yüzde 5'ini savunmaya ayırma zorunluluğunu bir daha tekrar ediyor. Bunu, sadece bir bütçe talebi olarak okumamak lazım. Bu aynı azmanda Avrupa'nın kendi bölgesinin sorumluluğunu üstlenmesi için yapılan sert bir liderlik çağrısıdır.

Türkiye İçin Yeni Bir Ortaklık Zemini

Belgede Avrupa'ya yönelik bu sert medeniyet eleştirisi ve ABD'nin sonuç odaklı pragmatizmi, Türk Dış Politikası için de dikkate değer fırsatlar barındırıyor. Belgede Türkiye ile ilgili doğrudan bir ifadenin bulunmadığını söylemek gerekiyor. Ancak Washington'ın "ideolojik bagajlarını" boşaltıp, ilişkilere "neyin işe yaradığı" perspektifinden bakması Türkiye ile ABD arasında uzun süredir "değerler ve normlar" üzerinden tıkanan kanalların, somut çıkarlar zemininde yeniden açılmasına olanak tanıyacaktır.

Kendi medeniyet krizleriyle boğuşan, stratejik özerkliğini yitirmiş ve karar alma süreçlerinde tıkanmış bir Avrupa karşısında, Türkiye'nin bölgesel inisiyatif alma kapasitesi ve Trump'ın anlaşma odaklı yaklaşımına uygun esnekliği, Türkiye'yi Washington için daha işlevsel bir muhatap haline getirdiği ortada.

Bu noktada şu tespiti yapmakta yarar var: Türkiye, bu belgede de aşikar olan sadece oluşan fırsatları değerlendiren bir aktör değil, aynı zamanda bu "yeni gerçekliği" önceden okuyan bir trend belirleyici ülke konumundadır. Türkiye'nin son yıllarda Batı tarafından eleştirilere maruz kalarak izlediği otonom ve işlemci politika, aslında çağın ruhunu Washington'dan önce yakalamıştır. Yıllardır maruz kaldığımız "değerlerden kopuş" suçlamasının, bugün bizzat Washington'ın resmi doktrini haline gelmesi tarihin bir cilvesidir.

Türkiye, bu “yeni realizmin” takipçisi değil, öncülerinden biridir.

Bu makale 06.12.2025 tarihinde ORDAF'ta (Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneğin'de) yayınlanmıştır.